

31° 13' NOORD, 121° 27' OOST

Tekst *Mary Anne Oxendale*

Fotografie *Jurriaan Teulings, Jakob Montrasio, Ed Meister, Fras Smith*

Hoe overleef ik Sjanghai?

De economische motor van China heet Sjanghai en is een opwindend monster. Met 23 miljoen inwoners en een schijnbaar eindeloze zee van wolkenkrabbers en beton is de megastad net zo imponerend als intimiderend. Onze Columbus-correspondent legt uit hoe je als reiziger de metropool naar je hand zet.

De Nanjing Road kledingmarkt doet denken aan de krochten van de hel. In de kolkende mensenmassa, tussen de torenhoge neon-reclame en goedkope aftreksels van merkkleding, bestoken demonische kooplui je van alle kanten. Hier komen doe ik niet voor mijn plezier, maar uit pure noodzaak. Het is een van de weinige plekken in Sjanghai waar ik als westerling jeans kan kopen. Want voor de Chinezen ben ik een lompe reus. In de metro becommentariëren locals luidkeels mijn gigantische afmetingen (en gebrek aan *fashion sense*), in de veronderstelling dat ik er toch niks van begrijp. De meeste kledingwinkelleigenaren werpen één blik op me en schudden meewarig hun hoofd. Een maillotje in maatje XXXXXXL komt hier halverwege mijn dijen. Zelfs op de Nanjing Road kledingmarkt, waar kleding voor de export wordt verkocht, is er maar één winkel die me uit de brand kan helpen. Spijkerbroeken in mijn maat zitten er verstopt in een nauwe opslagruimte ter grootte van mijn slaapkamer. Om ze aan te passen, moet ik mezelf tussen enorme, in plastic verpakte

jeans wurmen, met mijn naakte rug in vol vizier van voorbijgangers. Één keer vond ik een zeldzame broek die de juiste dimensies leek te hebben. Hij bleek maatje J – een maat waarvan ik niet eens wist dat die bestond. Het kleine rimpelige verkoopdametje legde uit dat het een Jumbo was. Mijn lichaamsbeeld is slechts een van de vele dingen die ik heb moeten bijstellen sinds ik de oversteek naar Sjanghai maakte. Mijn zelfvertrouwen is hier volledig om zeep geholpen. Na drie jaar lang in mijn vrije tijd Mandarijn te hebben gestudeerd, ben ik nog steeds functioneel analfabeet. De Chinese karakters gaan het ene oog in en het andere uit. Mijn pogingen om de verschillende toonhoogtes van de taal te begrijpen en zelf uit mijn strot te krijgen, hebben aan beide kanten geleid tot veel verwarde gezichten. Ik kan ze niet eens meer tellen, de keren dat ik uit een taxi getrapt ben door een chauffeur die volledig in paniek *'Ting bu dong!* Ik hoor je maar ik snap er niks van!' riep. Voordat ik zelfs maar de kans had mijn mond open te doen. Maar ik weet me getroost

in het feit dat ik niet de enige ben die worstelt met deze onvoorstelbaar grote stad. Een plek waar 23 miljoen mensen met volle overgave tegen elkaar op botsen en opboksen. Zo'n tweehonderdduizend daarvan zijn buitenlanders, en dat aantal groeit snel. Daar bovenop komen de Chinezen zelf uit de rest van het land. Op het treinstation worden ze begroet door twee enorme LED-schermen die naast de vertrektijden van treinen de nieuwste vacatures tonen. Afgelopen jaar waren er zo'n negen miljoen Chinese migranten voor langere tijd in de stad. Prop de totale bevolking van Zweden in een sowieso al extreem dichtbevolkte stad en *you've got the picture*. Praktisch gezien verliep mijn eigen migratieproces relatief vlekkeloos. 'De meeste buitenlanders die naar China komen, krijgen te maken met een cultuurshock', waarschuwd Chinese collega's mij in het begin. 'Maar Sjanghai verzacht die enigszins. Het is altijd al een kapitalistische stad geweest. Iedereen die niet door de communistische partij is verbannen of achter tralies is gezet, is nu heel

hard bezig steenrijk te worden.' Zolang je maar genoeg geld verdient en niet nieuwsgierig bent, kun je gemakkelijk hier je dag doorkomen zonder dat je echt in China woont. Er zijn keurig verzorgde *gated communities* tjokvol westerlingen die nagenoeg dezelfde levens leiden als in hun thuisland. Ze kunnen hun boodschappen doen in winkels met Hollandse kaas, Italiaanse salami en stokbrood, en er zijn honderden bars, restaurants en clubs in Sjanghai die net zo goed in Europa of Amerika hadden kunnen zijn.

CHINESE APARTHEID

Het 'echte' Sjanghai laat zich moeilijk kennen. In de afgelopen jaren heb ik in deze stad voor mijn werk als universitair docent honderden mensen geïnterviewd. Voornamelijk jonge, hoogopgeleide Chinezen en een enkele buitenlander. Dictatuur of niet, niemand neemt een blad voor de mond over Sjanghai of de Chinese politiek en cultuur. Veel mensen spreken elkaar tegen. Sjanghai is niet een coherent geheel en hoe meer ik ervan ontdek, hoe gecompliceerder de stad blijkt te zijn. Het is een

gescheiden stad. Gescheiden op basis van ras en etnische afkomst, maar ook inkomen, opleiding en cruciaal: *guanxi*, je persoonlijke en professionele netwerk. Wie je kent is in het Westen belangrijk, maar in China van levensbelang. Niet genoeg *guanxi*? Dan heb je een probleem. Dat gaat op voor zowel Chinezen als buitenlanders. Ik ken westerlingen die meer dan vijftien jaar in de stad hebben gewoond, vloeiend Mandarijn spreken en zich nog steeds niet thuis voelen. Ik zelf woon in een overwegend Chinese buurt, werk met Chinese collega's en ontmoet honderden mensen, maar ik heb nog steeds geen Chinese vrienden. Het blijft bij een vriendelijk praatje en een kopje koffie. De stad verwelkomt buitenstaanders, maar dat betekent niet dat je echt wordt binnengelaten. Dat kan heel intimiderend werken, ook als je hier als reiziger naartoe komt. Opium en zijde maakten Sjanghai in een paar eeuwen tijd een machtige havenstad die druk is met geld verdienen en het toerisme slechts een bijrolletje heeft toebedeeld. Je zult hier geen keizerlijk paleis aantreffen of majestueuze bergen op de achtergrond. De miljoenenstad is in smog gehuld en schijnbaar oneindig. Er zijn wel degelijk (voornamelijk Chinese) toeristen, maar die schuifelen en masse door geijkte plekken als de traditionele Chinese Yu-tuinen of langs de oeverpromenade de Bund, met zijn futuristische skyline bestaande uit gigantische seksspeeltjes en flessenopeners. De truc om de stad behapbaar en zelfs inspirerend te maken, is je te richten op het dagelijkse leven in een bepaalde buurt. De mensen, de gesprekken, de verkeersstromen, de kleine details. Loop bijvoorbeeld door de steegjes van de oude stad, de voormalige Franse wijk of het gebied rondom the Jing'an-tempel. Hier zijn de straten ouder, de gebouwen lager en met elkaar verbonden. De achterafwegen worden beschermd door bomen waar 's zomers zingcaden, een veelvoorkomende insectensoort, voor een oorverdovend lawaai zorgen. Hier wordt geleefd. Opvallend en bijna absurd zijn de schoonmaakmoppen die je overal ziet, in bomen, leunend tegen fietsen, in elkaar gevlochten als geliefden. Boven je hoofd hangt was te drogen aan bamboestammen (ja, die baby-mallots hebben

echt een enorm gat in het kruis). Vrouwen in pyjama's wassen groenten in betonnen wasbakken in de openlucht of roerbakken een maaltje in een gemeenschappelijke straatkeuken, die meer weg heeft van een fietsschuurtje. In de zomer zitten groepjes mannen met blote buik op houten kratjes, verdiept in kaartspellen, een peuk op de lippen. Om zes uur 's ochtends lopen mensen achteruit op straat of slaan zichzelf om nog voor het ontbijt hun *qi*, hun spirituele energie, een zetje te geven. Vuurwerk hoor je te pas en te onpas – locals steken het af om boze geesten te weren of iets te vieren. Van dichtbij is de megastad vriendelijk en klein.

WAAR IS MIJN STRAATHOEK GEBLEVEN?

Wat ik wel steeds in mijn achterhoofd houd, is dat een heleboel van die buurtjes er binnen een paar jaar niet meer zijn. Ze zullen worden gesloopt en vervangen door winkelcentra of door chique appartementen, boetieks en cafés. De oude inwoners worden uit hun woning gezet en verbannen naar de verre voorsteden. Dat is in Sjanghai niets nieuws – het gebeurt al tientallen jaren. Om voorbeelden ervan te zien bezoek je de buurten Xintiandi of Tianzifang. De transformatie van Tianzifang is nog niet afgerond – tussen de trendy bars, kunstgaleries en Mao-kitschwinkels, zul je nog senioren aantreffen die tussen de nauwe straatjes schuifelen en zich niets van de horden toeristen proberen aan te trekken. Het hele vernieuwingsproces is de afgelopen jaren echter in een stroomversnelling geraakt. Sjanghai is zo manisch dat de stad die je vorig jaar bezocht niet meer bestaat. De mensen zijn anders, de gebouwen zijn anders. Hele straten met boekhandels, noedekraampjes en onderbroekwinkeltjes verdwijnen van de ene op de andere dag. Laatst wilde ik in mijn eigen straat de hoek om gaan en realiseerde ik me dat de hele hoek weg was! Gesloopt. Er zal vast een glazen kantoortoren uit de as verrijzen. Die non-stop transformatie kan zenuwslappend werken, maar houdt me ook wakker en alert. Als er iets is waar ik Sjanghai dankbaar voor ben, dan is het dat. Sjanghai is de belichaming van de Chinese Droom, maar dromen is er in deze stad niet bij. 📍

Lees de blog van Mary Anne Oxendale op www.ephemeraanddetritus.com

CITY SURVIVAL GUIDE SJANGHAI

3 gouden regels om de megastad zonder kleerscheuren te ontdekken.

1 Stap in de juiste taxi

Taxi's zijn in het algemeen goed en goedkoop, maar let op de kleur. Hoe donkerder die is, des te slechter de kwaliteit van het desbetreffende taxibedrijf. De beste zijn de lichtgroene, lichtblauwe en lichtoranje taxi's. Donkerblauw is beduidend minder en verreweg het slechtst is donkerrood, berucht om zijn manische chauffeurs. Alle taxi's werken met een meter (starttarief: € 1,60 voor de eerste drie kilometer). Houd je adres in Chinese tekens gereed – chauffeurs die Engels spreken of lezen zijn op één hand te tellen.

2 Ding af, ding af, ding af

Op de markt zijn prijzen per definitie met 200 tot 300 procent verhoogd. Je dient dan ook af te dingen, maar daar zitten grenzen aan – een verkoper bepaalt van tevoren hoe laag hij wil gaan op basis van hoeveel hij denkt dat je kunt uitgeven. Troost je, dit gaat voor zowel toeristen als locals op. Spreek je een beetje (gebrekkig) Chinees, dan kan dat de prijs al drukken. Ga in eerste instantie voor 30-50 procent korting en wees niet bang weg te lopen – de meeste spullen zijn verre van uniek. Koopjes op gebied van elektronica en merkleding hoef je niet te verwachten – die zijn sowieso duurder dan in Europa.

3 Rood? Ren!

Voor Zuidoost-Aziatische begrippen doet het stadsverkeer georganiseerd aan, maar auto's en bussen rijden bijna standaard door rood en snijden bij de vleet voetgangers af. Zebrapaden zeggen al evenmin iets. Let vooral op de venijnige zwarte auto's, gereserveerd voor rijken en/of vips.